

Tahir Dizdari'nin Sözlüğünde Geçen Türkçe Kelimelerde Ağız
Özellikleri ve Türkiye Türkçesi ile karşılaştırma.

(Veçoritë dialektore të fjalëve Turke në fjalorin e Tahir Dizdarit dhe krahasimi i tyre me
Turqishten e Turqisë)

KELMENT LLESHANAKU

Türk Dili ve Edebiyatı Master Programı

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Filoloji Ve Eğitim Fakültesi

Hëna e Plotë "Bedër" Üniversitesi

Tez Danışmanı:

Prof.Assoc.Dr. LINDITA LATIFI XHANARI

Haziran 2014

Tiran/Arnavutluk

© Copyright by Kelment Lleshanaku (2014)

ÖZET

Tahir Dizdari'nin sözlüğü “*Fjalor i Orientalizmave në Gjuhën Shqipe*” Arnavutluk'ta ve Balkanlar'da önemli bir yer tutmaktadır. Bu sözlükte Türkçe, Arapça ve Farsçadan Arnavutça'ya geçen kelimeler bulunur. Tahir Dizdari otuz yıl boyunca bütün bölgeleri dolaşarak halk ağzından kelimeleri topladıktan sonra bir kitap haline getirmiş. Bu sözlük üzerine makaleler yazılmaya başladı ve sözlük birkaç makalede kaynak olarak gösterilir. Bu sözlükte kelimelerde anlamları ve hangi bölgede konuşulur. Bu sözlükteki kelimelerin hangi ağızlarda derlendiği konusunda her hangi bir çalışma daha önce yapılmamıştır.

Bu tezin hazırlanmasında görülen amaç, Tahir Dizdari'nin sözlüğündeki kelimeleri tarayıp Arnavutçaya giren Türkçe kelimeleri bulup, sonra hangi ağızda, nasıl kullanıldığını kullanılıyor tespit etmektir. Bu araştırmada hedef, sadece Türkçe kelimeleri çalışmaktır. Burada Türkçeleşmiş kelimeler ve ekler yer almamıştır. Sözcük kısmında c,l,m,n,r,z harfleriyle başlayan kelimeler alınmamıştır.

Bu çalışmada ana kaynak olarak Tahir Dizdarinin sözlüğü “*Fjalor i Orientalizmave në Gjuhën Shqipe*” kullanılmıştır. Sonra Türkçe kelimeleri daha kolay bulmak için Lindita Latifinin “*Mbi Huazimet Turke në Gjuhën Shqipe Krahasuar me Gjuhët e Tjera të Ballkanit*” adlı kitabı kaynak olarak kullanıldı.

Tez dört bölümden oluşur. Giriş, Tahir Dizdari, Ağızlar ve Sözcük. Giriş kısmında Arnavutça Türkçeden nasıl etkilenmiş ve Türkizm ve Oryentalizmin anlamları. İkinci bölümde Tahir Dizdari'nin hayatı ve “*Fjalor i Orientalizmave në Gjuhën Shqipe*” sözlüğü anlatılmıştır. Ağızlar bölümünde Arnavutçanın ağızları ve alt bölümleri anlatılmış. Sözcük kısmında ise kelimelerin anlamları her iki dilden verilmiş ve hangi bölgede konuşulduğu gösterilmiştir. Ayrıca sözcüklerin Geg veya Tosk ağızı sayısı ve neredede kullanıldığı verilmiştir.

Geg ağızı, Shkumbin nehrin kuzeyinde ve Arnavutluk'un kuzeyinde konuşulan ağızı diğeri ise Tosk ağızı Shkumbin nehrin'in güneyinde ve Arnavutluk'un güneyinde konuşulan ağızdır.

Anahtar Kelimeler: Tahir Dizdari, Sözlük, Turkizma ve Oryentalizm, Geg ağızı, Tosk ağızı

Abstract

Tahir Dizdari's dictionary "Fjalor i Orientalizmave në Gjuhën Shqipe" has an important place in Albania and in the Balkans. This dictionary of Turkish, Arabic, and Persian words which are passed in Albanian language, Tahir Dizdari for thirty years has traveled around regions and has collecting words in peoples than has made a book. For this dictionary has started writing articles and is cited in the articles.

In this dictionary for words are given meanings and in which region are spoken. In the dictionary for word has given in which are words are but it is not given in which dialects they are.

The purpose of this thesis has made an investigashen that the words in Tahir Dizdari's dictionary Turkish words which has passed in Albanian language have been identified. In this study only Turkish words has took place, not adds or words which has passed in Turkish language. In this thesis the words which start with this letters c,l,m,n,r,z has not take place in the study. For this study the main source is use the Tahir Dizdari's dictionary "*Fjalor i Orientalizmave në Gjuhën Shqipe*". To find Turkish words easier is used Lindita Latifi's book "*Mbi Huazimet Turke në Gjuhën Shqipe Krahasuar me Gjuhët e Tjera të Ballkanit*".

Thesis is made in four chapters. Intrudiction, Tahir Dizdari, Dialects, and Dictionary. In the intrudiction Turkish impact on Albanian language and Turkizem and Orientalizem. Life of Tahir Dizdari and "*Fjalor i Orientalizmave në Gjuhën Shqipe*" dictionary. Dialects of Albania and subdivision of dialects. In the chapter of dictionary is given meaning in two languages in Albanian and Turkish and in which regions are spoken. In words is given the number of dialects Geg or Tosk and if they has used in all of two dialects.

Key words: Tahir Dizdari, Dictionary, Turkizem and Oryentalizem, Geg, Tosk

Abstrakt

Fjalori i Tahir Dizdarit *“Fjalor i Orientalizmave në Gjuhën Shqipe”* zë një vend të veçantë në Shqipëri dhe në Ballkan. Në këtë fjalor Tahir Dizdari për tridhjet vjet duke shëtitur në të gjithë trevat shqip folse fjalet Turqisht, Arabisht dhe Persisht që kanë hyrë në shqipe dhe i mbledhi në një libër. Këtë fjalor janë bërë studime dhe është përdorur për citime të shumta. Në fjalor jep shembuj se nga ku fliten këto fjalë por nuk jepen se në çfarë dialektesh fliten, për këtë temë nuk është bërë ndonjë studim.

Në këtë studim ka për qëllim gjetja e fjalëve turke në shqipe dhe në çfarë dialektesh fliten. Në këtë punim janë marrë vetëm fjalët turke dhe jo ato fjalë që kanë marrë rregullat gramatikore të turqishtes. Në tezë nuk janë marrë fjalët që fillojnë me shkronjat c, l, m, n, r, z. Burimi kryesorë për këtë punim është marrë nga fjalori i Tahir Dizdarit *“Fjalor i Orientalizmave në Gjuhën Shqipe”* si dhe punimin e Lindita Latifit *“Mbi Huazimet Turke në Gjuhën Shqipe Krahasuar me Gjuhët e Tjera të Ballkanit”*.

Teza përbëhet nga katër tema Hyrja, Jeta e Tahir Dizdarit, Dialektet dhe Fjalësi. Në pjesën hyrse flitet për ndikimin e turqishtes në gjuhën shqipe dhe shpjegimi i turqizimeve dhe orientalizmeve. Në kapitullin e dytë shpjegohet jeta e Tahir Dizdarit dhe fjalori *“Fjalor i Orientalizmave në Gjuhën Shqipe”*. Në kapitullin e tretë janë shpjeguar dialektet dhe nën dialektet e shqipes. Kapitulli i katërt shpjegimi i fjalëve dhe i dialekteve në geg ose tosk si dhe përdorimi i tyre në të dy dialektet.

Fjalët kyçe: Tahir Dizdari, Fjalori, Turqizëm dhe Orientalizëm, Geg, Tosk